

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535¹

นายพริษฐ์ วิฑูตติกุลวาทย์²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ตลอดจนไปถึงศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ อย่างสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันอาชญากรรมที่ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยของสังคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติและอาชญากรรมที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและความซับซ้อนของรูปแบบการกระทำผิด ส่งผลให้การสืบสวนสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานไม่อาจจำกัดอยู่ภายในอาณาเขตของรัฐใดรัฐหนึ่งได้อีกต่อไป เนื่องจากพฤติกรรมแห่งคดีมักเกี่ยวพันกับหลายเขตอำนาจ เช่น ผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศ เซิร์ฟเวอร์หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในต่างแดน ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดถูกโอนย้ายข้ามพรมแดน หรือพยานบุคคลและพยานเอกสารอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานต่างรัฐ ทั้งนี้ โดยสภาพของระบบกฎหมายระหว่างประเทศและหลักอธิปไตยของรัฐ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นศาล ตำรวจ หรือพนักงานอัยการ ย่อมมีอำนาจหน้าที่จำกัดอยู่ภายในอาณาเขตของตน การจะดำเนินการทางกระบวนการพิจารณาในต่างประเทศจึงไม่อาจกระทำได้โดยตรงได้ หากจำเป็นต้องดำเนินการเกี่ยวกับพยานหลักฐานหรือขั้นตอนทางคดีที่ตั้งอยู่ในต่างรัฐ จะต้องร้องขอให้รัฐนั้นอาศัยอำนาจตามกฎหมายภายในของตนดำเนินการแทนผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา กล่าวคือ การขอให้ช่วยสอบสวนหรือสืบพยานบุคคล การรวบรวมและส่งมอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ การตรวจค้นและยึดหรืออายัดทรัพย์สิน การติดตามเส้นทางการเงิน การขอข้อมูลทะเบียนราษฎรหรือข้อมูลโทรคมนาคม ตลอดจนการส่งคำฟ้อง หมายเรียก หมายจับ หรือเอกสารทางศาลอื่น ๆ เพื่อให้มีผลตามกฎหมายในดินแดนของรัฐผู้ถูกร้องขอ รวมถึงการขอให้มีการรับรองเอกสารและการรับฟังคำให้การตามแบบพิธีที่กฎหมายของรัฐนั้น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สันตาสว่าง และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และรองศาสตราจารย์อรรณพ พจนานุรัตน์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ วิทยาเขตบางนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กำหนด³ แต่เดิมนั้นการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในกระบวนการยุติธรรมที่ประเทศไทยปฏิบัติอยู่นั้น มักจะเป็นความร่วมมือในคดีแพ่งซึ่งเป็นเรื่องของการส่งเอกสารในคดีหรือการสืบพยานหลักฐาน หรือความร่วมมือทางอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น ส่วนทางด้านอาญานั้นจะเป็นการให้ความร่วมมือโดยผ่านทางองค์การตำรวจสากล และความร่วมมือองค์การทางการทูต ซึ่งถือว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือกันในคดีอาญาอย่างหนึ่งแต่ไม่เป็นทางการ และมีข้อจำกัดทำให้มาตรการปราบปรามไม่เข้มแข็งพอ โดยความร่วมมือของตำรวจสากลนั้นจะอยู่ภายใต้สนธิสัญญาหรือเป็นไปตามพันธกรณีของประเทศสมาชิก⁴ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยประเทศไทยมีสนธิสัญญาความร่วมมือในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญากับ 14 ประเทศ ภายใต้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เป็นกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือทางอาญาในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การสืบพยานบุคคลและการสอบพยานบุคคล การจัดหาให้ซึ่งเอกสาร บันทึก และพยานหลักฐาน การส่งเอกสาร การปฏิบัติตามคำร้องขอในการค้นและยึด การโอนตัวบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อการสืบพยานบุคคล การสืบหาตัวบุคคล การเริ่มกระบวนการทางอาญาตามคำร้องขอ การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินการริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา⁵ โดยสามารถดำเนินการระหว่างผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทยกับผู้ประสานงานกลางหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ของประเทศนั้นๆ ได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านช่องทางการทูตก็ได้ แต่หากไม่มีความตกลงร่วมมือทางอาญาจะต้องดำเนินการผ่านช่องทางการทูตของทั้งสองฝ่าย และระบุหลักการต่างตอบแทนในคำร้องขอความร่วมมือ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 จะเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยมีเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อรองรับความร่วมมือกับต่างประเทศในคดีอาญา แต่การบังคับใช้ในทางปฏิบัติกลับยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านขั้นตอนการดำเนินงาน การขอความร่วมมือระหว่างประเทศโดยผู้เสียหายที่เป็นเอกชน ซึ่งยังไม่มีช่องทางทางกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน ความไม่ชัดเจนของอำนาจพนักงานสอบสวนในการร้องขอความช่วยเหลือต่างประเทศโดยตรง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการให้และขอความร่วมมือซึ่งยังไม่มีหลักเกณฑ์การจัดสรรที่แน่นอน ส่งผลให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังไม่สามารถตอบสนองต่อ

³กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ, *ความร่วมมือทางกระบวนการยุติธรรม* [Online], available URL: <https://consular.mfa.go.th/th/publicservice/ความร่วมมือทางกระบวนการยุติธรรม?cate=5ddcab68f9e8f9352d566b05,2568> (ค้นวาคม, 10).

⁴อริยพร โพธิ์ใส, “หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องอาญา,” *วารสารจตุรนิติ* 10, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2556): 150.

⁵วรรณวิภา เมืองถ้ำ, หน่วยที่ 14 ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ชุดวิชา 41719 กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ, เอกสารประกอบการสอน สาขานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ความต้องการของกระบวนการยุติธรรมในทางปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ จึงมีบทบัญญัติบางมาตราที่เป็นช่องโหว่ของกฎหมายอันจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันให้มากขึ้น เช่นปัญหาดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของผู้เสียหายที่เป็นเอกชน

โดยบทบาทตามประมวลกฎหมายอาญานั้นอัยการคือเป็นผู้นำการสืบสวนและตัดสินใจว่าตำรวจควรสอบสวนเรื่องใดบ้าง จุดมุ่งหมายของการสืบสวนคือการระบุตัวผู้ต้องสงสัยและพิจารณาว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีหรือไม่ ระยะเวลาของการสืบสวนจะขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของความผิด ความเต็มใจของผู้ต้องสงสัยที่จะให้ความร่วมมือ และหลักฐานที่มีอยู่⁶ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดตามมาตรา 6 เป็นผู้ประสานงานกลาง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติ 36 พบว่ากฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ต้องผ่านช่องทางผู้ประสานงานกลาง โดยกำหนดผู้มีอำนาจในการดำเนินการขอความร่วมมือไว้เฉพาะ “หน่วยงานของรัฐ” เท่านั้น โดยมีได้เปิดช่องให้เอกชนหรือผู้เสียหายโดยตรง ซึ่งการที่พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ตามมาตรา 36 กำหนดให้สิทธิในการขอความช่วยเหลือเป็นของรัฐเพียงฝ่ายเดียว จึงอาจก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย (legal vacuum) ที่ทำให้ผู้เสียหายเอกชนไม่สามารถเข้าถึงกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศได้อย่างแท้จริง อันเป็นการลดทอนหลักประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมและขัดต่อหลักความยุติธรรมเชิงฟื้นฟู (Restorative Justice) ที่มุ่งให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการแสวงหาความจริงและการเยียวยาความเสียหาย

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของพนักงานสอบสวน

การสอบสวนคดีอาญาทั่วไปหน่วยงานรับผิดชอบหลัก คือ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในคดีอาญาบางประเภท มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้พนักงานอัยการมีคำสั่งในทางคดีซึ่งการดำเนินคดีและการคุ้มครองสิทธิประชาชนที่มีประสิทธิภาพนั้น⁷ ดังนั้นเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจสอบสวนจึงเป็นบุคคลแรกตามกฎหมายเข้าไปมีส่วน

⁶อภิขญา ตั้งประเสริฐ, “ปัญหาการตั้งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ : ศึกษากรณีการใช้ดุลพินิจตั้งฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565), หน้า 15.

⁷น้ำแท้ มีบุญสร้าง และภัทรศาสตร์ ทองสลายกร, “บทบาทของพนักงานอัยการในการอำนวยความยุติธรรม: ความเชื่อมั่น ปัญหา และแนวทางแก้ไข,” วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา 15, 3-4 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568): 1237.

เกี่ยวข้องเมื่อเกิดการกระทำความผิด จึงต้องปฏิบัติภายใต้กรอบบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด⁸ เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดว่าให้อัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ประสานงานกลาง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 โดยผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานจะมีอำนาจหน้าที่ตามบัญญัติไว้ในมาตรา 7 โดยขั้นตอนการส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มาตรา 6 และมาตรา 7 เป็นกลไกสำคัญที่วางหลักให้หน่วยงานของรัฐไทยต้องดำเนินการผ่าน “ผู้ประสานงานกลาง” เพื่อให้การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและรักษาเอกภาพของรัฐในทางการทูต อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในทางปฏิบัติของหน่วยงานผู้เริ่มเรื่อง เช่น พนักงานสอบสวน ไม่สามารถส่งคำร้องไปยังอัยการสูงสุดโดยตรงได้ เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการบังคับบัญชาในสายงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีกำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบราชการ ซึ่งอาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการรับมือกับอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนั้น ตามมาตรา 7 กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ประสานงานกลาง เพื่อให้การขอความช่วยเหลือทางอาญาระหว่างประเทศเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศและรักษาเอกภาพของรัฐในทางการทูต อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งคำร้องไปยังอัยการสูงสุดได้โดยตรง ต้องเสนอเรื่องตามลำดับชั้นบังคับบัญชาภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติจนถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 18 และพระราชบัญญัติฉบับนี้ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดความล่าช้าและเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการขอความร่วมมือ โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น คดี “แก๊งคอลเซ็นเตอร์” ที่จำเป็นต้องประสานงานกับต่างประเทศอย่างเร่งด่วนเพื่อขอข้อมูล พยานหลักฐาน และติดตามเส้นทางการเงิน การที่พนักงานสอบสวนไม่มีช่องทางในการส่งคำร้องไปยังผู้ประสานงานกลางโดยตรงจึงทำให้การดำเนินคดีข้ามพรมแดนขาดความรวดเร็วและอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศของไทย

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหาค่าใช้จ่ายในการให้และขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

เนื่องจากการให้และขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาคือกลไกที่ประเทศต่างๆ ร่วมมือกันเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความช่วยเหลือ เช่น การสืบพยาน การส่งเอกสาร การยึดทรัพย์ รวมถึงการส่งผู้ร้ายข้ามแดน แต่ทั้งนี้ในการดำเนินการทุกขั้นตอนนั้นย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งนั้น ซึ่งตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 กำหนดให้ค่าใช้จ่ายในการให้หรือขอความ

⁸จักรพงษ์ วัฒนวานิช, *หลักและทฤษฎีการสอบสวน*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), หน้า 1.

ช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งมีออกมาสองฉบับ โดยหนึ่งในนั้นว่าด้วย “ค่าใช้จ่ายในการให้และขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศ” อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า ประเทศไทยมักอยู่ในฐานะ “รัฐผู้รับคำร้อง” มากกว่ารัฐผู้ร้องขอ ทำให้ภาระค่าใช้จ่าย เช่น ค่าพยานหลักฐาน ค่าการเดินทาง หรือค่าตรวจพิสูจน์ตกเป็นภาระของไทยเพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้รัฐต้องรับภาระงบประมาณจำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อจำนวนคำร้องจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กฎกระทรวงยังไม่กำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งภาระค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้ให้ความร่วมมืออย่างชัดเจน ทำให้ประเทศไทยซึ่งมักอยู่ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมด ขณะที่ประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกลับไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ จึงเป็นประเด็นปัญหาว่ากฎกระทรวงในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนและไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีที่คดีมีความซับซ้อนหรือมีค่าใช้จ่ายสูง

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของผู้เสียหายที่เป็นเอกชน

ควรเพิ่มบทบัญญัติในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 ตามมาตรา 36 วรรคสอง และวรรคสาม

เดิม ตามมาตรา 36 บัญญัติว่า “หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ให้เสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง”

เพิ่มวรรคสอง เป็น “ผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล อาจยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยหน่วยงานนั้นต้องกลั่นกรองคำร้องและเสนอสำนักงานอัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางพิจารณาดำเนินการต่อไป”

เพิ่มวรรคสาม เป็น “ในกรณีคดีเร่งด่วนหรือมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจพิจารณาดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องรอการเสนอผ่านลำดับชั้น ทั้งนี้ให้รายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายหลังโดยเร็ว”

ทั้งนี้ การเพิ่มบทบัญญัติในวรรคสอง เพื่อให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลสามารถยื่นคำร้องต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้พิจารณากลั่นกรองและเสนอเรื่องต่อสำนักงานอัยการสูงสุด ในฐานะผู้ประสานงานกลาง จะช่วยให้กระบวนการเข้าถึงความร่วมมือระหว่างประเทศมีความเป็นธรรมทั่วถึง และการเพิ่มวรรคสามที่ให้อัยการสูงสุดมีอำนาจดำเนินการได้ทันทีในคดีเร่งด่วนก็มีความจำเป็นเพื่อป้องกันการสูญเสียพยานหลักฐานหรือทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นลักษณะสำคัญของอาชญากรรมสมัยใหม่ ทั้งยังช่วยยกระดับประสิทธิภาพของระบบผู้ประสานงานกลางให้เท่าทันมาตรฐานสากล และทำให้ประเทศไทยสามารถตอบสนองต่อคดีที่กระทบประโยชน์สาธารณะได้อย่างทันทั่วถึง

2. ปัญหาการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของพนักงานสอบสวน

ควรเพิ่มบทบัญญัติในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 ตามมาตรา 7 วรรคสอง และวรรคสาม

เดิม ตามมาตรา 7 บัญญัติว่า “ผู้ประสานงานกลางมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศผู้ร้องขอและส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ
- (2) รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลไทยและส่งให้ประเทศผู้รับคำร้องขอ
- (3) พิจารณาและวินิจฉัยว่าควรจะให้หรือขอความช่วยเหลือหรือไม่
- (4) ติดตามและเร่งรัดการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่

ต่างประเทศเสร็จสิ้นโดยเร็ว

(5) ออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(6) ดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การให้หรือการขอความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัตินี้บรรลุผล”

เพิ่มวรรคสอง เป็น “ในกรณีเร่งด่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหรือปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องขอความร่วมมือทางอาญาต่อสำนักงานอัยการสูงสุดโดยตรง เพื่อให้อัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางพิจารณาดำเนินการได้ทันที ทั้งนี้ ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบภายหลังโดยไม่ชักช้า”

เพิ่มวรรคสาม เป็น “ให้สำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดตั้ง “ศูนย์ประสานความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ” เพื่อรับ ส่ง และติดตามคำร้องขอความร่วมมือจากต่างประเทศ รวมทั้งเป็นช่องทางกลางในการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน”

ทั้งนี้ การเพิ่มวรรคสองเพื่อให้อำนาจพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องเร่งด่วนต่อสำนักงานอัยการสูงสุดโดยตรง จึงเป็นการปรับให้สอดคล้องกับธรรมชาติของการสืบสวนสมัยใหม่ ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และเพิ่มโอกาสในการรักษาพยานหลักฐานและติดตามทรัพย์สินให้ได้ทันท่วงที ทั้งยังเป็นการเสริมประสิทธิภาพของผู้ประสานงานกลางในการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้รวดเร็วขึ้น ในส่วนของวรรคสาม การจัดตั้ง “ศูนย์ประสานความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ” โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการกระจายตัวของข้อมูลและการประสานงานที่ล่าช้า ศูนย์ดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นช่องทางกลางในการรับ ส่ง และติดตามคำร้องทั้งจากต่างประเทศและจากหน่วยงานในประเทศ ทำให้กระบวนการมีการกำกับดูแลที่มีเอกภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ศูนย์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของหลายประเทศที่จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้าน MLAT หรือ International Cooperation Units เพื่อรองรับความร่วมมือข้ามพรมแดนอย่างเป็นระบบ

3. ปัญหาค่าใช้จ่ายในการให้และขอความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

ควรเพิ่มบทบัญญัติในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 ตามมาตรา 42 วรรคสอง

เดิม ตามมาตรา 42 บัญญัติว่า “บรรดาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศและการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

เพิ่มวรรคสอง เป็น “ในกรณีที่ประเทศผู้ร้องขอไม่ได้ทำสนธิสัญญาร่วมกัน บรรดาค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้ตกเป็นหน้าที่ของประเทศผู้ร้องขอต้องดำเนินการ”

ควรเพิ่มบทบัญญัติในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 ข้อ 1 (4)

เป็น “ในกรณีที่มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอและในสนธิสัญญาดังกล่าวไม่ได้กำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายไว้ ให้ประเทศผู้ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการ”

เอกสารอ้างอิง

- กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ, **ความร่วมมือทางกระบวนการยุติธรรม** [Online], available URL: <https://consular.mfa.go.th/th/publicservice/ความร่วมมือทางกระบวนการยุติธรรม?cate=5ddcab68f9e8f9352d566b05>, 2568 (ธันวาคม, 10).
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, **หลักและทฤษฎีการสอบสวน**, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563).
- น้ำแท้ มีบุญส้าง และภัทร์ดำร์สมี่ ทองสลวยกร, “บทบาทของพนักงานอัยการในการอำนวยความสะดวก: ความเชื่อมั่น ปัญหา และแนวทางแก้ไข,” **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา** 15, 3-4 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568): 1237.
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ, หน่วยที่ 14 **ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน** ชุดวิชา 41719 กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศ และข้ามชาติที่สำคัญ, เอกสารประกอบการสอน สาขานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิขญา ตั้งประเสริฐ, “ปัญหาการส่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ : ศึกษากรณีการใช้ดุลพินิจส่งฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน,” **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 2565.
- อริยพร โพธิใส, “หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องอาญา,” **วารสารจตุรนิติ** 10, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2556): 150.